
Examensarbete i Lärarprogrammet
vid
Institutionen för pedagogik - 2008

ETT FÖRHÅLLNINGSSÄTT

**en studie om pedagogers
uppfattningar kring Reggio Emilias
filosofi**

Anna Hellgren och Carina Ljunggren

HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK

Arbetets art: Lärarprogrammet, inriktning mot förskolan 210 högskolepoäng. Examensarbete ”Att utforska pedagogisk verksamhet” 15 högskolepoäng i utbildningsvetenskap

Titel: Ett förhållningsätt - en studie om pedagogers uppfattningar kring Reggio Emilias filosofi

Engelsk titel: An attitude - a study about teachers conceptions about Reggio Emilia

Nyckelord: Reggio Emilia, fenomenografi, förskolemiljö, temaarbete, föräldrasamverkan

Handledare: Sonja Kihlström

Examinator: Peter Erlandson

Sammanfattning

Bakgrund:

I bakgrunden redogörs för litteratur om Reggio Emilias filosofi samt det arbetssätt som förespråkas. I Reggio Emilia har de en stark tro på barnen. De ser dem som kompetenta, rika och fulla av nyfikenhet till att vilja lära sig saker. Barnen och pedagogerna arbetar tillsammans i projekt, pedagogerna utgår från barnens intressen och ser sig själva som medforskare. Miljön inspirerar barnen till kreativitet, genom dokumentation/reflektion synliggörs och utvecklas verksamheten framåt.

Syfte:

Syftet med undersökningen är att ta reda på hur några pedagoger inom Reggio Emilia inspirerade förskolor uppfattar Reggio Emilias filosofi. Studien behandlar även hur pedagogerna beskriver att de arbetar utifrån filosofin.

Metod:

Studien är kvalitativ och har inspirerats av fenomenografisk ansats, vilken beskriver människors uppfattningar av olika fenomen. Redskapet som användes var öppen intervju. Sex intervjuer är gjorda med pedagoger från tre olika förskolor i västra Sverige.

Resultat:

Resultatet visar att pedagogerna uppfattar Reggio Emilias filosofi som ett förhållningsätt där deras egen människosyn har en viktig roll. Det framgår även hur de beskriver att de arbetar utifrån filosofin. Pedagogerna utgår från barnen och ser dem som kreativa och kompetenta med en inneboende lust att lära sig saker. De tar vara på barnens intressen och bygger verksamheten utifrån det.

TACK!

Vi vill börja med att tacka de pedagoger som deltagit i vår studie. Utan er hade arbetet inte kunnat genomföras.

Även ett tack till vår handledare Sonja Kihlström för hennes lugn, uppmuntrande kommentarer och goda råd under arbetes gång.

Vi vill också rikta ett stort tack till våra barn och våra respektive för att de stått ut med oss under denna tid. Utan deras stöttning hade det inte blivit någon uppsats.

Avslutningsvis tackar vi varandra för ett gott samarbete.

Innehållsförteckning

INLEDNING	5
EN PRESENTATION AV REGGIO EMILIA	6
REGGIO EMILIA	6
REGGIO EMILIAS FILOSOFI	6
REGGIO EMILIA TILL SVERIGE	8
SYFTE	8
BAKGRUND	9
PEDAGOGENS FÖRHÅLLNINGSSÄTT	9
<i>Pedagogens förhållningssätt inom Reggio Emilia</i>	9
<i>Forskning om pedagogens förhållningssätt</i>	9
<i>Lpfö 98 om pedagogens förhållningssätt</i>	10
MILJÖ	10
<i>Miljön inom Reggio Emilia</i>	10
<i>Forskning om miljön</i>	11
<i>Lpfö 98 om miljön</i>	11
DOKUMENTATION	12
<i>Dokumentation inom Reggio Emilia</i>	12
<i>Forskning om dokumentation</i>	12
<i>Lpfö 98 om dokumentation</i>	13
TEMAARBETE	13
<i>Temaarbete inom Reggio Emilia</i>	13
<i>Forskning om temaarbete</i>	13
<i>Lpfö 98 om temaarbete</i>	14
FÖRÄLDRASAMVERKAN	14
<i>Föräldrasamverkan inom Reggio Emilia</i>	14
<i>Forskning om föräldrasamverkan</i>	14
<i>Lpfö 98 om föräldrasamverkan</i>	14
SAMMANFATTNING AV BAKGRUNDEN	14
TEORETISKT FÖRHÅLLNINGSSÄTT	15
METOD OCH GENOMFÖRANDE	16
VAL AV METOD	16
URVAL	16
FORSKNINGSETIK	17
ANALYS	17
VALIDITET OCH RELIABILITET	18
RESULTAT	19
1. PEDAGOGERNAS UPPFATTNINGAR UTIFRÅN FILOSOFIN	19
<i>Synen på människan</i>	19
<i>Att lita på barns förmågor</i>	20
2. PEDAGOGROLLEN	21
<i>Rollen som pedagog</i>	21
<i>Pedagogernas egna reflektioner</i>	22
<i>Samverkan med föräldrarna</i>	22
3. ARBETSSÄTT	23
<i>Den tredje pedagogen</i>	23
<i>Att fånga upp barns intresse</i>	24
<i>Att synliggöra barns arbete</i>	25
<i>Att komma vidare</i>	26

DISKUSSION.....	26
RESULTAT DISKUSSION	26
DIDAKTISKA KONSEKVENSER	30
METOD DISKUSSION	31
FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING.....	31
REFERENSLISTA	32
BILAGOR	

Inledning

För att på bästa sätt få en chans att utvecklas till kreativa, nyfikna och ifrågasättande individer, behöver barn vuxna att dela sina upplevelser i vardagen med. Vi som gör denna studie har alltid fångats av hur olika alla dagar tillsammans med barn upplevs. Vilken förmån pedagoger har, att i vardagen få möta barn, kollegor och föräldrar. Barn och föräldrar välkomnas varje morgon med öppna armar och pedagogerna förmedlar förhoppningsvis en känsla av trygghet till barnen och ett ansvarstagande gentemot föräldrarna. Dagen är fylld av möten med barnen, vilket ger pedagogerna rika möjligheter att skapa relationer med varje enskilt barn. I träffarna skapar pedagogerna tillit och ömsesidig respekt. För att uppfylla målen i Läroplan för förskolan (Lpfö 98) krävs närvaro av pedagogerna. ”Omsorg om det enskilda barnets välbefinnande, trygghet, utveckling och lärande skall präglade arbetet i förskolan” (s. 8).

Samhället idag förändras i snabb takt, influenser kommer och går. En del försvinner snabbt och andra stannar kvar. Reggio Emilia är en pedagogisk filosofi som vi upplever har kommit mer och mer. På Reggio Emilia institutets hemsida¹ står det att allt fler pedagoger och forskare internationellt inspireras av Reggio Emiliias filosofi. I Sverige har flera nätverk startat där förskolor som arbetar efter Reggio Emiliias filosofi deltar. Vi anser att deras barnsyn passar in i dagens samhälle då det finns likheter med traditionell förskola vilken vilar på Lpfö 98 som är fastställd av regeringen och ligger till grund för hur förskolan ska styras. Den beskriver verksamhetens värdegrund och uppdrag samt mål och riktlinjer för arbetet. Läroplanen gäller för alla former av förskoleverksamhet i Sverige. Även för de förskolor med olika pedagogiska inriktningar t.ex. Reggio Emiliias filosofi.

”Förskolan skall lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten skall vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan skall erbjuda barnen en god pedagogisk verksamhet, där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. I samarbete med hemmen skall barnens utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar främjas” (Lpfö 98. s. 8).

Reggio Emiliias filosofi ser barnet som rikt och kompetent vilket innebär att de tror att barnet har en egen lust och vilja att upptäcka, att skaffa sig ny kunskap, att lära sig något nytt.

Vi som gör denna studie har arbetat flera år som barnskötare inom traditionell förskola. Vi har blivit nyfikna och vill få en fördjupad kunskap i sättet att arbeta och hur pedagoger inom Reggio Emilia inspirerade förskolor uppfattar Reggio Emiliias filosofi. Vår förhoppning med studien är att pedagoger som arbetar inom traditionell förskola ska inspireras och få nytta av den och på så sätt kunna utveckla sitt förhållningssätt av verksamheten. Tanken är också att föräldrar ska kunna ta del av studien och bilda sig en egen uppfattning om Reggio Emiliias filosofi, för att kunna välja förskola till sina barn. Vi ser den även som en allmän information, om vad som genomsyrar Reggio Emiliias filosofi.

---

¹Reggio Emilia Institutet i Stockholm, Sverige. URL. <http://www.reggioemilia.se> [dokumentet laddades ner 2008-09-05 19:07].

En presentation av Reggio Emilia

Här kommer en historisk tillbaka blick på Reggio Emilias ursprung och dess grundare. Vidare beskrivs hur Sverige kom i kontakt med Reggio Emilia.

Reggio Emilia

Reggio Emilia ligger på slätterna vid provinsen Emilien i norra Italien. Efter andra världskrigets slut 1945 hade en grupp föräldrar i byn Cella utanför Reggio Emilia bestämt sig för att bygga upp ett eget daghem. Där ville de skapa en ny pedagogik för sina barn, ett nytt förhållningssätt. Invånarna hade upplevt både fascism och förtryck under kriget, därför ville de skapa en pedagogik där barnen gavs samma rättigheter som vuxna. Genom att bygga upp självkänslan hos barnen och skapa en känsla av att kunna försvara sig skulle de slippa förtryck. Föräldrarna skulle få ett alternativt daghem till den katolska kyrkans barnomsorg som var hierarkiskt uppbyggd. Där skulle barnen få rättigheter att utveckla sina förmågor, bli tagna på allvar och bli respekterade. Det var dessa mål som skulle vara de viktigaste i pedagogiken och inte tillsynen av barnen (Gedin, 1995).

För att föräldragruppen skulle kunna finansiera bygget av daghemmet fick de arbeta på helgerna. De sålde kvarlämnade fordon från kriget och samlade material från nerbombade hus. En hjälpsam bonde släppte till en bit mark och på så sätt kunde de förverkliga sin dröm om ett eget daghem (a.a.).

Wallin (1996) beskriver hur Loris Malaguzzi (1921-1994), en ung folkskollärare som hade läst psykologi under kriget hörde talas om bygget och blev imponerad av människornas entusiasm. Han begav sig till byn. Malaguzzi hade en framtidstro, en strävan av att vilja förändra och se framåt och blev erbjuden att arbeta på skolan.

Trots motstånd från katolska kyrkan och olika myndigheter byggdes det fler daghem. Först 1963 blev de föräldradrivna daghemmen kommunala. Malaguzzi blev då daghemschef (Gedin, 1995).

Reggio Emilias filosofi

Loris Malaguzzi, grundaren till Reggio Emilia utkom aldrig med någon bok om sin filosofi. Han menade att om han skrev ner sina tankar i en bok skulle de låsas fast där och han ansåg att arbetet med barnen inte kunde stanna i en metod. Han menade att inget som sker kan upprepas, nya projekt kan aldrig bli exakt lika. Malaguzzi ville istället att tankarna ständigt skulle förändras och omprövas i takt med det moderna samhället (Jonstoj & Tolgraven, 2001).

För att få en bättre syn på sitt eget sätt att se på barnet har de inom Reggio Emilia studerat pedagogers syn på barn och på så vis kommit fram till bilden av barnet. Enligt Dahlberg och Åsén (2005), vilka båda är professorer inom pedagogik, hade Malaguzzi en barnsyn där han hade en djup respekt för barnet och han ansåg att alla barn föds intelligenta med en stark drivkraft att utforska världen. Vidare beskriver de hur han såg barnet som kompetent, aktivt och kritiskt. Att han talade om att ett barn har hundra språk och om deras rätt att få utveckla alla dessa utifrån sina egna individuella förutsättningar. Han beskriver barnet utifrån tre synsätt, det sovande och fattiga barnet, som lär sig minnas vad som sagts. Det vakna men

fattiga barnet, som är ett passivt barn som styrs utifrån och det rika barnet, som vill växa och lära. Som kan skapa sin egen kunskap.

Dahlberg och Åsén (2005) citerar Malaguzzi (november, 1993):

”Varje barn som föds är en utmaning och ett frågetecken. Det kan växa på hundra olika sätt, ingen vet vart det kan gå, men det innehåller möjligheten att bli något annorlunda än vad vi känner till. /.../Vi måste kunna visa för oss själva att det rika barnet verkligen finns, att det inte bara är någon teoretisk modell, men vi måste även kunna visa de för andra.” (s.197).

Vad Malaguzzi menade var enligt Dahlberg och Åsén (2005) att pedagogerna måste se sig själva som viktiga. Att de är medforskare som lyssnar och för en dialog med barnet. Vilket enligt Malaguzzi utmanar barnets tankar och gör att barnet får nya upptäckter och erfarenheter.

Malaguzzi talade om att barn har hundra språk. Enligt Dahlberg och Göthson (2005) menade han att barn har många olika sätt att uttrycka sig på och att det är pedagogernas uppgift att hjälpa barnen att använda alla sina hundra språk. Han ansåg att pedagogerna aldrig får sluta förundras över barnen och deras tillvaro. Utan istället ta emot varje barn ”som ett unikt bidrag till mänskligheten” (s.72).

Han skrev en dikt om barnens hundra språk

ETT BARN
ÄR GJORT AV HUNDRA.

Barnet har hundra språk
hundra händer
hundra tankar
hundra sätt att tänka
att leka och att tala på
hundra alltid hundra
sätt att lyssna
att förundras att tycka om
hundra lustar
att sjunga och förstå
hundra världar
att upptäcka
hundra världar
att uppfinna
hundra världar
att drömma fram.
Ett barn har hundra språk
(och därtill hundra hundra hundra)
men berövas nittionio.
Skolan och kulturen
skiljer huvudet från kroppen

(Loris Malaguzzi, a.a. s.73).

Reggio Emilia till Sverige

Jonstoj och Tolgraven (2001) skriver att Anna Barsotti och Karin Wallin var två av de första från Sverige som kom i kontakt med Reggio Emilia. Efter sin resa till Reggio Emilia 1978 blev de så fascinerade av alla sina intryck att de ville dela med sig av sina upplevelser till andra. De ordnade utställningen *Ett barn har hundra språk* år 1981 på Moderna museet i Stockholm. Samtidigt kom det ut en bok med samma namn och Carlo Barsotti gjorde en film om Reggio Emilia. Tillsammans väckte utställningen, boken och filmen stort intresse i Sverige. Den andra utställningen på Moderna museet i Stockholm kom 1986, *Mer om hundra språk*. Utställningen fokuserade på vägen fram i själva processen och inte på det färdiga resultatet. Intresset för filosofin har sedan växt sig allt större och större. Författarna skriver vidare att efter den andra utställningen ordnades kurser om Reggio Emilias synsätt och människor gjorde studiebesök till Italien.

År 1992 bildades Reggio Emilia institutet som en kooperativ förening. De flyttade in i lokaler på lärarhögskolan i Stockholm. En av deras målsättningar var att forska om hur Reggio Emilias filosofi skulle kunna fungera i Sverige. Ett år efter starten började ett forskningsprojekt, där institutet i kommunikation med Reggio Emilia forskade om hur ett Reggio Emilia inspirerat arbetssätt kunde utformas på vanliga svenska förskolor (a.a.). Ytterligare ett mål var att de ville utveckla hur Reggio Emilias filosofi skulle kunna sporra de svenska förskolornas arbetssätt. Idag har utvecklingen gått framåt och institutet har till uppgift att bl.a. ordna kurser och handleda, ge ut skriftlig information, arrangera studieresor till Reggio Emilia etc.

Syfte

Syftet med undersökningen är att ta reda på hur några pedagoger inom Reggio Emilia inspirerade förskolor uppfattar Reggio Emilias filosofi. Studien kommer även att behandla hur pedagogerna beskriver att de arbetar utifrån filosofin.

Bakgrund

Under bakgrundsdelen redogörs för litteratur om Reggio Emilias filosofi samt det arbetssätt de förespråkar. Mycket av litteraturen som finns att läsa är erfarenhetsbaserad och bygger på författarnas egna upplevelser och kunskaper av Reggio Emilia. Varje avsnitt inleds med erfarenhetsbaserad litteratur för att sedan behandla forskning inom området, samt vad Lpfö 98 skriver.

Pedagogens förhållningssätt

Pedagogens förhållningssätt inom Reggio Emilia

Inom Reggio Emilia diskuteras det mycket om hur man ser på barnet, dessa diskussioner upptar en stor del av de pedagogiska samtalen. Det finns ett grundläggande förhållningssätt som bygger på att se varje barn som unikt, att de själva har huvudrollen i sin egen utveckling och sitt eget växande (Gedin, 1995).

Jonstoj och Tolgraven (2001) skriver att det inom Reggio Emilia talas om det rika barnet. Ett barn som är starkt och kompetent, ett barn som vill lära sig och som vill utforska sin omvärld. Barnet uttrycker det i kan själv eller varför frågor. Det anses även att barnet är rikt, som kan utforma sin egen kunskap och göra den meningsfull. De ser även barnet som kompetent när det är tillsammans med andra och skapar hypoteser om någonting. Kommunikation benämns också som viktigt för barns lärande, hur de uttrycker sig. Författarna menar att barnets sätt att uttrycka sig måste vara grunden i verksamheten. När barnet ges möjlighet att uttrycka sig på olika sätt menar de inom Reggio Emilia att de lär sig lita på sin egen förmåga.

Ett sätt att förstå och låta barnet komma till uttryck är att kompromissa med det, att lyssna, samtala och försöka komma överens utan att fullt ut följa deras intentioner. Jonstoj och Tolgraven (2001) menar att är verksamheten uppbyggd på att stimulera barnets olika språk bidrar det till en mängd av bilder, berättelser och olika konstruktioner. Barnet ges möjlighet att skapa olika intryck. Dessa intryck öppnar dörrar till barnets tänkande och pedagogerna får möjlighet att ta del av barnets teorier. Att bygga vidare och bevara nyfikenheten hos barnet är viktigt menar de. Enligt författarna ska barn känna att de är huvudpersoner i sina egna liv och i sitt eget lärande.

Det forskande barnet är också ett uttryck som används inom Reggio Emilia. Att det är viktigt för lärandet att få utforska tillsammans med en pedagog om olika företeelser, iakttagelser, känslor, intryck osv. Det ska ske i samspel och i samtal med andra, så barnet kan bygga upp olika hypoteser. Att inspireras av barnets nyfikenhet och deras frågor, att hålla dem vid liv och titta på hur de söker svar på sina frågor. Att som vuxen inte ge svar på barnets funderingar innan de har frågat är något som är viktigt. Så som de väljer att se på barnet inom Reggio Emilia är ett medvetet val som gjorts, det är en bild av många möjligheter, en bild som ständigt behövs arbetas med (a.a.).

Forskning om pedagogens förhållningssätt

Moss (2005), som forskat om samhällets insatser för barn menar att vuxna inte ska överföra kunskapen till barnet utan istället ge dem verktygen till att gå på djupet med sina funderingar. Han anser att det då blir ett meningsfullt sammanhang för barnet. Brodin och Hylander (1997) menar att allt fler forskare talar om att den bästa förutsättningen för barns lärande sker när

vuxna och barn utforskar och undersöker saker tillsammans. Barnet ökar sin kunskap, ser nya samband och klarar av att lösa problem. De skriver att vuxna ska utgå ifrån barnet, fånga upp deras intressen och visa på nya möjligheter. De anser att det är viktigt att rikta uppmärksamheten på ett gemensamt fokus. När barnet får uppmuntran och gemenskap utvecklar de sitt självförtroende bättre, både till sig själv och till sin egen förmåga.

Johansson (2003), som i sin forskning studerat pedagogers förhållningssätt, beskriver hur möjligheten att förstå barnet i grunden handlar om vårt eget förhållningssätt. Att se barnet innebär enligt Johansson att ha en intresserad inställning där en öppenhet till barnets agerande tolkas utan att värderas. Hon menar att samtal måste ske på barnets villkor och i barnets höjd, för att de vuxna ska förstå och se det barnet ser och ger uttryck för. Halldén (2003) har i sin forskning kommit fram till att barnet påverkas av samhället, vilken roll det får, vilka erfarenheter det gör och hur det formulerar sina upplevelser.

Lpfö 98 om pedagogens förhållningssätt

I Lpfö 98 står det att alla som arbetar i förskolan ska arbeta utifrån en gemensam grundsyn på normer och värden. Pedagogerna är barnens förebilder och sätter sina avtryck genom sitt sätt att vara, att reagera och agera. De ger omedvetet vidare sina värderingar till barnen. Enligt Lpfö 98 är en viktig uppgift för verksamheten att ”grundlägga och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet individens frihet och integritet, alla människors lika värde” (s.7).

Lpfö 98 lyfter det kompetenta barnet, ett barn som är aktivt och tar del av sin egen utveckling. De som arbetar i förskolan ska se barnens förmågor och inte fokusera på deras brister. De ska se det kompetenta barnet, att barn är kapabla utifrån sina möjligheter och förutsättningar.

Miljö

Miljön inom Reggio Emilia

Dahlberg och Åsen (2005) skriver att i Reggio Emilia läggs stor vikt vid miljön och dess utformning. De menar att det är utformningen som avgör vad de olika rummen kommer att användas till. Miljön ska erbjuda så många alternativ som möjligt, den ska vara en plats där barnen och pedagogerna bjuds på rika möjligheter för kunskap och lärande. Miljön ska ta vara på barnens upptäckarlust och utmana och stimulera till nyfikenhet, motivation och kreativitet på många olika vis. Den benämns ofta som den tredje pedagogen.

Miljön ska utformas så att barnen och pedagogerna kan leka och utforska tillsammans. Den byggs upp så att barnen erbjuds att vara både för sig själva och tillsammans med andra. Det skapas rum i rummen. Barnen delas ofta in efter ålder eftersom det anses att de olika åldrarna har olika behov och det är då lättare att anpassa miljön och materialet. Miljön ska bjuda in barnen och uppmuntra dem att experimentera och tänka. Det ska finnas tillgång till olika material i barnens synfält och det ska vara lätt åtkomligt för barnen att plocka fram det de själva vill ha. Det läggs stor vikt vid att samspelet ska fungera i de olika miljöerna (Åberg & Lenz Taguchi, 2005).

I Reggio Emilia menar de att det är viktigt att se vilket budskap och vilka signaler rummet sänder ut. De anser att miljön ska vara föränderlig och anpassas efter varje barngrupps behov.

Möbler och material placeras i barnens nivå för att inspirera och utmana deras skaparglädje, fantasi och upptäckarlust. I Reggio Emilias byggnader finns stora fönster där både barns och vuxnas ögon kan se ut. Ljuset kommer in och skapar skuggor som barnen kan reflektera kring (a.a.).

Jonstoj och Tolgraven (2001) beskriver hur miljön inom Reggio Emilia ses som en plats där alla sinnen ska väckas. Rummen har mycket ljus, det finns olika former och olika material att tillgå. Nutbrown (2005) förklarar utifrån sina erfarenheter att de i Reggio Emilia anser att barn behöver mycket och olika sorters material för att kunna upptäcka, ifrågasätta skapa osv. med andra i sin närhet. De olika rummen inreds med flera speglar där barnen kan uppleva sig själva, kamraterna och omvärlden ur många olika vinklar. Författaren skriver att inom Reggio Emilia menar de att barnen genom speglarna får hjälp att skapa sin egen identitet.

I Reggio Emilia förskolorna i Italien finns alltid en piazza eller torget som det kallas i Sverige. Torget ligger centralt i förskolan och det är en mötesplats för både barn, pedagoger och föräldrar. Inom Reggio Emilia har även alla förskolor en ateljé, ett rum för skapande aktiviteter (Brulin & Emriksson, 2005).

Forskning om miljön

Enligt de Jong (2008), som under många år forskat om skol- och förskolebyggnaders utformning och användning, ska miljön anpassas efter barngruppens behov. Det måste finnas en rumslig variation vilket hon förklarar med att ombyggnad inte behöver ske. Utan aktiviteter och möbler kan flyttas runt, det kan skapas rum i rummen. Hon framhäver att det framförallt behövs en medvetenhet om hur och vad rummen används till och om hur de står i relation till varandra. Fungerar inte rummen menar de Jong att rätt aktivitet inte valts och en förändring måste ske. Är pedagogerna medvetna om detaljerna i utformningen av ett rum och hur de påverkar varandra, menar hon att den fysiska miljön blir en tillgång.

Björklid (2005), professor i pedagogik och som studerat nordisk forskning och utvecklingsarbeten om inomhus- och utomhusmiljö från 1990-talet och framåt, skriver att den fysiska miljön sänder ut tydliga budskap. Hon menar att det syns i hur rummen är möblerade, i vilka material som används om pedagogerna ger barnen utrymme och möjligheter eller om de begränsar deras utveckling. Genom sin forskning har hon kommit fram till att barn behöver miljöer som inspirerar dem till olika typer av aktivitet, att miljön bör ge möjlighet till både avskildhet och spontana möten.

Lpfö 98 om miljön

Enligt Lpfö 98 ska förskolan ”erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den skall inspirera barnen att utforska omvärlden” (s. 9). Barns naturliga sätt att lära är i leken de lär sig om de sociala reglerna och att samarbeta. Barnen lär sig när de är motiverade och intresserade. Miljön runt barnen ska ge plats och tillfälle för lek. Är miljön rätt utformad ”stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem” (s.9).

Dokumentation

Dokumentation inom Reggio Emilia

Inom Reggio Emilia är dokumentation ett viktigt redskap och ett sätt att synliggöra lärandeprocessen hos barnen och pedagogerna. Det används som ett arbetsverktyg för att inte fastna i invanda handlingsmönster och rutiner. I dokumentationen sammanbinds barnens och pedagogernas tankar och teorier. Pedagogerna får en uppfattning om hur varje barn lär sig och om hur barnen reflekterar över sitt eget lärande. Det är även ett sätt för pedagogerna att reflektera över sitt lärande. I Reggio Emilia menar de att ett ständigt ifrågasättande, kreativa diskussioner och utmanande synpunkter leder verksamheten framåt. Det lyfts även att dokumentation kan ses som ett bevis på att barnen kan konstruera teorier, uttala sig och fantisera vilket visar att de är värda att lyssnas på. Den synliggör barnen som kompetenta och aktiva kunskapssökare, både i grupp och enskilt (Jonstoj & Tolgraven, 2001).

Dahlberg och Åsen (2005) beskriver hur de i Reggio Emilia dokumenterar genom digitala bilder, texter, observationer, video, barns egna alster med mera och hur dessa sedan är underlag för reflekterande diskussioner, både mellan barn och mellan pedagoger. Enligt Scott (2005) är det en viktig del i Reggio Emilia att som hon uttrycker sig kunna ”lyssna på vad barnen säger och komma underfund med vad de menar” (s.36). Hon anser att detta är en utmaning för pedagogerna.

Gedin (1995) beskriver hur väggarna på förskolorna i Reggio Emilia är fulla av barnens alster. Genom dokumentation blir barnens arbete synligt för föräldrarna, för övrig personal och för samhället. Wallin (2003) skriver att Malaguzzi ofta använde uttrycket ”väggarna skall tala” (s.63). Hon förklarar att han menade när barnen i bild och text kan följa ett projekts gång får de känna sig betydelsefulla. När barn och pedagoger får möjlighet att reflektera om vad som skett lär de sig tänka framåt och gå vidare.

Forskning om dokumentation

Lenz Taguchi (1997), som är universitetslektor i pedagogik och har forskat om förskolan, skriver att dokumentation är ett arbetsverktyg som är konstruerat på en gemensam reflektion mellan barn, pedagoger och mellan föräldrar och förskolans verksamhet. Det handlar om ett förhållningssätt och en kommunikation. Forskning har kommit fram till att ett flitigt reflektionsarbete är viktigt för att kunna ändra i verksamheten och gå framåt. Lenz Taguchi framhåller att arbetet går att förändra genom att pedagogerna tittar på sitt eget sätt att vara. Hon menar att en dokumentation inte bara innebär att synliggöra vad barnet säger och gör, utan pedagogerna får också möjlighet att lära sig förstå barnets tankar och hur de ser på sin omvärld.

Häikiö (2007) har i sin studie beskrivit hur dokumentation inte får användas till självändamål för pedagogerna utan dokumentationen måste användas medvetet. Hon menar att används dokumentation rätt är det ett bra sätt att förmedla kunskap på. Hon skriver att om dokumentationen ska bli användbar och kännas meningsfull måste pedagogerna kunna ligga steget före. De måste reflektera över och bearbeta det arbete som gjorts för att hitta nya infallsvinklar utifrån det som barnen sagt och på så vis föra arbetet framåt. Hon menar att den sätter processen i centrum och genom den utvärderas och utvecklas verksamheten.

Syftet med dokumentation är enligt Lenz Taguchi (1997) att inte fokusera på det barnet förstår av sin vardag, utan att dokumentationen leder barnet vidare fram i sin process. Det gör

att barnet utvecklar sitt eget tänkande. Hon menar att när den vuxne i sin dokumentation utgår från barnets arbete och tankar leder det vidare till att barnet får makten över sitt eget lärande. Hon anser att barnen behöver skapa egna teorier innan de möter den vetenskapliga teorin.

Lpfö 98 om dokumentation

Barnen har en inneboende lust att lära och söka ny kunskap. Lpfö 98 framhåller att förskolan ska stödja och lyfta fram barnens redan gjorda erfarenheter. De skall ges möjligheter att iaktta och reflektera. Förskolan ska bekräfta barnen genom att visa deras egen del av lärandet. Vilket kräver en aktiv diskussion i arbetslaget.

Temaarbete

Temaarbete inom Reggio Emilia

I Reggio Emilia arbetar de i projekt, vilket innebär att barnen under en längre tid arbetar med ett tema. Genom att arbeta i projekt vill pedagogerna väcka barnens nyfikenhet och fånga deras intressen (Gedin, 1995). Enligt Dahlberg och Åsen (2005) är projektarbete ett sätt för pedagogerna att få en helhetssyn på barnens kunskap.

Wallin (1996) beskriver hur det i Reggio Emilia i början av ett projekt är en öppen period då pedagogerna lyssnar och känner in vad barnen är intresserade av. Hon förklarar att inga färdiga recept, metoder eller lösningar finns. Hur projektet går vidare konstrueras efter hand. Gedin (1995) skriver att cirka en tredjedel av projektet är planerat från början och resten kommer till under projektets gång. När ett projekt är bestämt intervjuas barnen. På så vis får pedagogerna reda på barnens tankar kring det valda ämnet.

Utgångspunkten med projekt är att barnen ska ha huvudrollen, att de är subjektet. De vuxna stödjer barnen genom att inte ge svaren utan ställer istället frågor där barnen utmanas att lära sig tänka själva (Wallin, 1996). Jonstoj och Tolgraven (2001) skriver att pedagogernas uppgift är att få barnen att lösa uppgifter som för lärandet och projektet framåt.

Genom att projektarbeten i Reggio Emilia pågår under en längre tid kan pedagogerna utmana barnens lärande. Stress och ytligheter undviks och barnen ges chans att gå på djupet med det de är intresserade av. Barnen utvecklar självtillit och koncentration. Inom Reggio Emilia är det inte själva lösningen på hur arbetet utförs som är viktigt utan hur barnen resonerar runt omkring. Hur de skapar teorier och vågar pröva dem, samt vilka slutsatser de kommer fram till. I Reggio Emilia är det processen som är viktig (Dahlberg & Åsen, 2005; Gedin, 1995).

Forskning om temaarbete

Utifrån Pramling Samuelsson och Sheridans (2006) forskning har det framkommit att barnets utveckling blir mångsidigt genom att arbeta i tema. Det blir en helhet i deras lärande. De menar att barnen på ett medvetet sätt utvidgar sina erfarenheter och kunskaper kring ett specifikt område. Doverborg och Pramling (1993) menar att genom barnens lek och agerande kan lyhörda pedagoger fånga barnens intressen. Det har stor betydelse att barnen är delaktiga på många olika sätt under temats gång. Ska de utvecklas med bästa förutsättningar behöver de uppleva att arbetet är meningsfullt och lustfyllt, både för sig själv och i samspel med andra (Sheridan & Pramling Samuelsson, 2001).

Lpfö 98 om temaarbete

Genom att arbeta med tema skapas ett sammanhang och barnens lärande blir varierande. Lpfö 98 lyfter att verksamheten ska utgå från barnens nyfikenhet och lust att lära. ”Den skall utgå ifrån barnens erfarenheter, intressen, behov och åsikter. Flödet av barnens tankar och idéer skall tas tillvara för att skapa mångfald i lärandet” (s.12).

Föräldrasamverkan

Föräldrasamverkan inom Reggio Emilia

I Reggio Emilia skriver både Jonstoj och Tolgraven (2001) och Gedin (1995) att föräldrarna har en viktig plats. Kennedy (2000) lyfter att pedagogerna måste låta föräldrarna ta del av vad deras barn gör under sin vistelse på förskolan. Hon menar att när pedagogerna visar sitt intresse för deras barn, bidrar det till att många föräldrar skapar sig en känsla av trygghet. Kennedy anser att den dokumentation som visas upp är ett tillfälle för föräldrarna att se sidor hos sina barn, som de inte visat hemma.

I Jonstoj och Tolgraven (2001) står det att ”Föräldrarna ska känna att pedagogerna behöver dem och man försöker, precis som med barn, hitta olika sätt för dem att bli delaktiga i verksamheten” (s.46). Kennedy (2000) menar att pedagogerna behöver ge föräldrarna olika alternativ till att vara delaktiga, ett sätt passar inte alla.

Forskning om föräldrasamverkan

Ekman och Sundell (1992) utgår i sin bok från flera olika undersökningar där Sundell som är fil dr i psykologi forskat om föräldrasamverkan. Han har genom sina undersökningar kommit fram till att föräldrar vill ha insyn i sina barns vistelser på förskolan. Det framgick att föräldrarna gärna kan tänka sig hjälpa till med olika arbetsuppgifter men att de ska vara sådant som de känner att de har kunskap om. Ekman och Sundell menar att pedagoger på förskolan bör sträva efter att tillgodose föräldrars förväntningar.

Lpfö 98 om föräldrasamverkan

Förskolan ska vara ett komplement till hemmet. Den ska tillsammans med föräldrarna arbeta så att varje barn ges chans att utvecklas i sin egen takt och efter sin egen förmåga. Föräldrarna ska ges möjlighet till att kunna påverka verksamhetens innehåll.

Sammanfattning av bakgrunden

Det framgår genom bakgrundslitteraturen att det finns många likheter mellan förhållningssättet, miljön och hur de arbetar i Reggio Emilia med vad den forskning som tidigare benämns i bakgrunden kommit fram till. I Reggio Emilia har de en stark tro på barnen och de ser dem som kompetenta, rika och fulla av nyfikenhet till att vilja lära sig saker. Pedagogerna utgår från barnens intressen och ses som medforskare. Miljön inspirerar barnen till kreativitet och genom dokumentation och reflektion synliggörs och utvecklas verksamheten.

Den berörda forskningen menar att barn måste ges chans att utvecklas och själva söka kunskap, att de vuxna ska vara med och vägleda genom att föreslå olika verktyg. Den lyfter miljöns betydelse samt att verksamheten synliggörs och förs framåt genom dokumentation.

Teoretiskt förhållningssätt

I studien stödjer vi oss på Lev Vygotskij's teorier om det sociokulturella perspektivet, för att vi ser likheter med Loris Malaguzzis tankar kring Reggio Emilias filosofi. Malaguzzi hade en barnsyn med djup respekt för barnet. Han ansåg att alla barn föds intelligenta med en stark drivkraft att utforska världen och de vuxna runt barnen ska vara medforskare som lyssnar och för en dialog med barnet. Sociokulturellt perspektiv innebär att människor har ett samspel tillsammans där de utvecklar sina tankar och sin förståelse om sig själva och om andra.

Vygotskij (1896-1934) var en av pedagogikens och psykologins stora geni. Hans teori utgick från en helhetsteori, där känsla och förnuft sammanflätas. Lev Vygotskij var en Sovjetisk psykolog som hade ett viktigt nytänkande. Under sina 38 år som han levde gjorde han stora framsteg inom psykologin (Vygotskij, 1930/1995).

Vygotskij ansåg till skillnad från andra teorier att människan var kreativ till sin natur, dit hörde även det lilla barnet. Han ansåg att det lilla barnet var kompetent och har stor potential att lära. Han ansåg att minnet hade en viktig roll för själva tänkandet men att det ändå var den kreativa aktiviteten som gjorde att människan kunde utveckla något nytt (a.a.).

Den kreativa förmågan människan har kallade Vygotskij för fantasi. Han ansåg att ju rikare ett barns erfarenheter är, desto mer kunskaper har barnet över till fantasi. Vygotskij menade att om vi hade möjlighet till en rik verklighet skulle vi kunna tolka våra erfarenheter och känslor (a.a.). Enligt Vygotskij har människan av naturen ett behov att stå i förbindelse med andra och kunna utbyta erfarenheter och kunskap. Enligt honom är språket en kulturell produkt som sammanbinder varje individ med miljön runt dem. Han ansåg att ingen utveckling sker utan social kommunikation, vare sig av tänkandet eller av språket (Thurmann-Moe, 1998).

Vygotskij beskrev att barnets fantasi och deras behov att få ta del av de vuxnas erfarenheter är viktigt för barnen. Samt vikten av att ta vara på barnets intressen och erbjuda dem meningsfulla och kommunikationsskapande aktiviteter. Vygotskij lyfter fram att det är genom leken barnen ges möjlighet att tolka det de upplevt genom att bl.a. överdriva, berätta, dramatisera osv. att barnen återskapar det de varit med om. Han anser att deras underlag för att skapa något nytt ligger i leken (a.a.). ”Allt det som så småningom finns i huvudet har tidigare varit yttre aktiviteter tillsammans med andra och med hjälp av verktyg”(Strandberg, 2006, s. 41). Vygotskij menar att all aktivitet bör ske tillsammans med en vuxen och i dialog för att det ska bli ett bra lärande för barnet. Han kallar det den proximala utvecklingen eller ”den närmaste utvecklingszonen” (Bråten, 1998, s.23). Vygotskij ansåg att det var viktigt att de vuxna stimulerade barnen till att samarbeta med andra. Inte för att det var själva samarbetet som var det viktigaste, utan vad som kom fram av det. De vuxnas uppgift blir enligt Vygotskij att se vart barnen är på väg och vad de är intresserade av. Han lyfter hur viktigt det är att de vuxna engagerar sig för att hjälpa barnen att på egen hand erövra kunskap. Utifrån hans synsätt måste de vuxna planera så att det sker ett aktivt samspel mellan individen, den vuxne och kamraterna. Utifrån Bråten och Thurmann-Moe (1998) menade Vygotskij att det barnet gör tillsammans med någon idag, kan det göra ensamt imorgon.

Metod och genomförande

I det här avsnittet presenteras val av metod och hur studien är genomförd genom urval, forskningsetik, analys samt validitet/reliabilitet.

Val av metod

När vi bestämt vad studien skulle fokusera på blev vårt val av datainsamling kvalitativ metod med inspiration från fenomenografisk ansats. Metoden passade oss eftersom syftet med studien var att undersöka hur pedagoger i förskolan beskriver att de förhåller sig till ett visst fenomen och hur de beskriver att de arbetar.

I fenomenografi vill man enligt Alexandersson (1994) få reda på människors uppfattningar och tankar av någon företeelse om omvärlden. Han menar att det är människans tidigare erfarenheter som styr hur omvärlden och dess olika fenomen uppfattas. Patel och Davidson (2003) skriver att det centrala i fenomenografisk ansats är människors uppfattningar. En fenomenograf syftar inte till att finna sanningar eftersom en människas uppfattningar hela tiden förändras genom kunskap och utveckling. Alexandersson (1994) menar att utgångspunkten är att alla människor har olika erfarenheter och uppfattar på så vis företeelser olika. Enligt Marton (1981) kan därför samma fenomen uppfattas och få olika innebörd hos olika människor.

För att få svar på hur en människa uppfattar ett visst fenomen är intervju ett lämpligt redskap enligt Alexandersson (1994). Vi har använt oss av intervjuer med öppna frågor där pedagogerna beskrivit hur de tänker och arbetar. Enligt Lantz (2007) och Kullberg (2004) handlar öppna frågor om att de intervjuade fritt kan förklara sina tankar. Inom fenomenografisk intervju finns det inte några regelrätta svar. Därför menar Marton (1981) att den bör ha formen av en dialog. Det är inte bra om intervjun har för många färdiga frågor utan intervjupersonerna kan istället berätta om en situation utifrån sin egen erfarenhet. Vi bad de intervjuade berätta om en situation (se bilaga 2).

Urval

I studien var tanken att intervjua pedagoger som säger sig arbeta utifrån Reggio Emilias filosofi. Kontakt togs därför med tre förskolor som vi fått kännedom om dels via våra verksamhetsförlagda utbildningsplatser, och dels genom Internet. Förskolorna ligger i tre olika kommuner i Västsverige och två av förskolorna säger sig arbeta utifrån Reggio Emilias filosofi. Den tredje förskolan ansåg inte att det var viktigt att profilera sig som en Reggio Emilia förskola men menade att de hämtade mycket inspiration ifrån filosofin. Vi bedömde att den förskolan var relevant för studien, då tio av tolv pedagoger hade högskolepoäng i Reggio Emilias filosofi. De var också med i ett nätverk om Reggio Emilia och flera pedagoger på förskolan hade gjort studiebesök i Italien. På förskola nummer ett var det ingen av de intervjuade som hade högskolepoäng i Reggio Emilia men de fick intern fortbildning och hade gjort studiebesök i Italien. På förskola nummer två hade de intervjuade ingen högskolepoäng i Reggio Emilia, de hade inte besökt Italien.

Kontakt togs med respektive förskola via telefon. De informerades om att vi är två studenter från Högskolan i Borås som läser sista terminen på lärarprogrammet, inriktning mot förskolan som i examensarbetet valt att skriva om Reggio Emilias pedagogiska filosofi. Via telefonsamtalet blev de tillfrågade om två pedagoger (en i taget) från deras förskola önskade

delta i vår studie. De gavs tid att diskutera med sina kollegor och kunde lämna svar till oss någon dag senare. Vi upplyste även om att vi båda två kommer att närvara under intervjuerna, att intervjuerna kommer att spelas in på band. De informerades om de etiska reglerna. För att de som tog emot samtalen lättare skulle kunna delge sina kollegor vad som sagts via telefon skickades ett missivbrev som innehöll den information som getts via telefonsamtalet (se bilaga 1). Vi skickade missivbrevet med e-post för att det skulle gå fortare. Lämnas upplysningar i flera steg blir det tydligare för de som ska ingå i studien (Patel & Davidson, 2003). Intervjuerna utfördes på tre olika förskolor med sex pedagoger dvs. två pedagoger från varje förskola. Intervjuerna skedde på en lugn plats på respektive förskola efter avtalad tid. Miljön på förskolorna var inte bekant för oss, därför kunde vi inte påverka utformningen av intervjumiljön. Men på samtliga förskolor fick vi sitta i ett rum ostörda.

Forskningsetik

I forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (2002) tas det upp vad som är viktigt att tänka på när det gäller forskning. Vi har tagit hänsyn till de fyra forskningsetiska regler som lämnats ut av Vetenskapsrådet och som ligger till grund för all forskning.

1. *Informationskravet* innebär att forskaren lämnar information om studiens syfte till dem som ska delta. Pedagogerna informerades om vårt syfte med studien och om att deras medverkan var frivillig, samt om rätten att avbryta sin medverkan.
2. *Samtyckeskravet* innebär att de som deltar i studien själva har rätt att bestämma om de vill vara med. De pedagoger som vi intervjuat har gett sitt samtycke till att delta i studien.
3. *Konfidentialitetskravet* för med sig att forskaren ska fingera namnen på de som deltar i studien så att inget kan kopplas till arbetsplatsen eller till den enskilde individen. Det material som hör ihop med deltagarna i studien ska förvaras så att ingen obehörig kan komma åt det. Vi var tydliga att informera om att all information i studien som på något sätt kan kopplas till den enskilde pedagogen eller arbetsplatsen kommer att få fingerat namn.
4. *Nyttjandekravet* medför att insamlat material endast får användas till det som forskningsändamålet avser. Vi upplyste pedagogerna om att det insamlade materialet endast kommer att användas för studien.

Analys

Vårt syfte innehåller två delar, en del med inspiration från fenomenografisk ansats och analys samt kvalitativ innehållsanalys, därför har de olika delarna analyserats på olika sätt.

När vi analyserade utifrån fenomenografisk ansats var det pedagogernas uppfattningar om ett visst fenomen vi ville få reda på. I vårt fall hur pedagoger uppfattar Reggio Emilias filosofi. Olika personer har olika uppfattningar. Enligt Kihlström (2007) består den fenomenografiska analysen i att plocka ut människors kvalitativt skilda sätt att tänka, beskriva och uppfatta olika fenomen och företeelser i sin vardag. Fenomenografisk analys kan enligt Alexandersson (1994) delas i fyra faser; (1) *bekanta sig med data och skapa ett helhetsintryck*; När

intervjuerna var klara delade vi upp materialet mellan oss för att i lugn och ro lyssna av och ordagrant skriva ner dem. Var och en av oss läste sedan igenom varje intervju för att få en helhet av den. Genom att diskutera resultatet tillsammans och markera vad vi urskilde som pedagogernas uppfattningar fick vi en uppfattning om vad som framkommit. (2) *uppmärksamma likheter och skillnader i utsagorna*; Vi försökte sedan upptäcka likheter och skillnader i svaren och utifrån dem hitta tydliga mönster som kategoriserades. Enligt Alexandersson får kategorierna inte överlappa varandra utan ska vara tydliga så inga misstolkningar kan uppstå. (3) *kategorisera uppfattningar i beskrivningskategorier*; De olika kategorierna har sedan delats in ytterligare i s.k. beskrivnings kategorier där de olika delarna beskrevs, utifrån syftet. (4) *studera den underliggande strukturen i kategorisystemet*; Slutligen kom vi fram till en huvudkategori med två underkategorier. Alexandersson menar att det är viktigt att tänka på att i fenomenografisk analys fokuseras det inte på pedagogerna i intervjun utan på de uttryck och uppfattningar som kommer fram.

När vi sedan analyserade utifrån innehållsanalys ville vi få pedagogernas beskrivning på hur de säger sig arbeta. Enligt Malmqvist (2007) ska materialet först läsas igenom för att få en helhetsupplevelse. Efter att materialet lästs igenom markerades allt som hade med hur pedagogerna beskriver att de arbetar. Vidare beskriver Malmqvist hur olika teman och vad som är återkommande och intressant i relation till syftet ska sorteras. Vi sorterade det markerade materialet, och i diskussion med varandra försökte vi hitta eventuella mönster i innehållet av intervjusvaren. Mönstren kunde sedan placeras i olika teman som ytterligare delades upp. Slutligen sammanfogades dessa i två huvudgrupper med underliggande teman allt för att få svar på syftet.

I det material som vi fick fram får medverkande förskolor och pedagoger fingerade namn. Att hitta på andra namn på förskolorna och de intervjuade är enligt Öhrn (2005) ett sätt att skydda identiteten hos de som deltar i studien.

Validitet och Reliabilitet

Med validitet menas att det som skulle undersökas verkligen undersökts, att syftet besvaras (Kihlström, 2007). Kihlström menar att det är viktigt att resultatet som framkommit svarar på syftet som var avsikten med studien från början. Under hela tiden har vi tittat tillbaka på syftet för att öka validiteten. För att ytterligare öka validiteten gjordes en s.k. provintervju innan undersökningen för att eventuella problem skulle kunna undvikas. Vi ville även få förslag på om vi behövde utveckla frågorna eller om vi varit tydliga nog och relaterat till syftet. Detta är en fördel skriver Kihlström.

Ett annat viktigt mått på validiteten är att studien presenteras så att andra som läser den förstår innebörden i vad som har kommit fram under resultatet (a.a.). Svaren som framkom strukturerades upp under olika rubriker, vilket gör det lättare för läsaren att kunna sätta sig in i och förstå innebörden i vad som framkommit i resultatet.

Reliabilitet är enligt Kihlström (2007) när undersökningen är trovärdig och resultatet som framkommit är tillförlitligt. Hon skriver att när det är två som intervjuar ökar reliabiliteten. Vi anser att vår undersökning har god reliabilitet då vi varit två vid intervjuerna, en som ställde frågorna som skulle ge svar på syftet medans den andre antecknade för att följa upp med relevanta följdfrågor. Intervjuerna bestod av en öppen fråga och kunde upplevas som ett samtal där de intervjuade fick berätta fritt om en situation, detta är en fördel och ökar reliabiliteten menar Lantz (2007). För att ytterligare öka reliabiliteten menar Kihlström (2007)

att intervjuerna kan spelas in på band. Vi använde bandspelare och intervjuerna spelades in. Allt som berättades kom med och vi kunde lyssna av intervjuerna flera gånger. På så vis missades inte något vilket förbättrar reliabiliteten ännu mer. En nackdel med bandinspelning är enligt Patel och Davidson (2003) att de intervjuade kan bli stressade. De får då svårt att fokusera på själva intervjun. I vårt fall skedde intervjuerna i miljöer som var kända och trygga för intervjupersonerna och vi anser därför att detta inte var något hinder.

Resultat

Resultatet presenteras i tre huvudkategorier; 1. Pedagogernas uppfattningar utifrån filosofin, 2. Pedagogrollen och 3. Arbetssätt. För att synliggöra och förtydliga resultatet används citat från intervjuerna.

1. Pedagogernas uppfattningar utifrån filosofin

Här presenteras pedagogernas uppfattningar av filosofin genom fenomenografisk analys. Underrubrikerna är; Synen på människan och Att lita på barns förmågor.

Synen på människan

Gemensamt för alla i studien är att filosofin uppfattas som ett förhållningssätt där den egna människosynen spelar en stor roll. Det finns inte någon färdig mall eller metod att arbeta efter utan verksamheten utformas utifrån en gemensam värdegrund. Många av pedagogerna uttrycker att deras tankar redan innan de börjat arbeta Reggio Emilia inspirerat har varit inriktade kring något som de inte kunde sätta ord på.

”när jag började här och hade dessemellan haft lite andra erfarenheter då, så kände jag att så här har jag jobbat redan lite innan men inte uttalat...så”(Lisa)

”sen känner jag att jag varit inne i det här tänket även när jag jobbade i xxx då, men jag kunde inte riktigt sätta ord på det då”(Maria)

Det är barnsynen som präglar förhållningssättet. En barnsyn där barnen bemöts och bekräftas genom att alla tillåts vara olika. Barnen ses med förmågor och inte med brister. Bilden av barn uppfattas som positiv, vuxna kan lära av dem och barnen upplevs som komplement till den vuxne.

”jag ser barnet som ett komplement till mig att jag också kan lära av dom /.../ och vad har jag förundrats över idag och vad har jag lärt mig idag utav mina,.. av de barn jag har /.../ att vi kompletterar varandra, dom har massor av erfarenheter och kunskaper som inte jag har och som jag kan lära mig av och vi kan lära tillsammans”(Kerstin)

Det är inte bara synen på barnet som avgör hur människor bemöts utan det är synen på hela människan som avgör hur handlingen blir i olika situationer. I förskolan uppstår möten med både barn, föräldrar, kollegor, organisation, besökare etc. Alla dessa människor är viktiga och ska bemötas med respekt. Det rör sig om en egen inre process där det hela tiden handlar om att jobba med sig själv och sitt förhållningssätt till omvärlden. Att inte värdera människor efter vad de gör och inte gör utan istället se det goda i alla.

”Det är ju människosynen...vi har ju inte en barnsyn och en vuxensyn, utan det är ju hela sättet att se på människan, som rik och kompetent”(Lotta)

”...bli bemött med respekt och visa ödmjukhet och...det ska man göra oavsett om det är en ettåring eller en åttiofemåring eller en fyrtioåring man möter det är synen på hela människan, tycker jag”(Kerstin)

Att ta tillvara på barnens tankar och tillåta dem att tänka olika är ett förhållningssätt som genomsyrar pedagogernas svar. Alla barn ska ges möjlighet att utgå från sig själva och tänka sina egna tankar. Det finns inga begränsningar i hur barnen tänker, utan vad de kommer fram till beror på deras personlighet och på miljön runt dem.

”...att vuxna inte är till för att tala om hur...tala om hur läget är. Utan vuxna är till för att lyssna...”(Britta)

Att lita på barns förmågor

Alla barn har förmågan att vilja lära sig saker, om de bara ges tid och möjlighet. Det är även betydelsefullt att barnen har vuxna omkring sig som tror på dem och tillåter dem att prova saker. Ibland blir vägen till målet längre och krångligare än om den vuxne lägger sig i för att göra ”rätt”. Men barnen får större självkänsla och en bättre grund att lita på sin egen förmåga när de får känna att de klarar av saker eller i alla fall tillåts försöka.

”jag litar på att dom kan mycket mer än jag kan tro från början... jag litar på att dom kan...om jag ger dom rätt miljö och rätt förutsättningar, så kan dom det mesta och dom kan utvecklas i det och dom vill utvecklas, så tänker jag”(Lisa)

”Att våga tillåta det /.../ det är inte jag som pedagog som kommer med den rätta teorin att man ... men du kan man göra så egentligen, för så hade jag kunnat säga /.../ gå in och visa på den rätta teorin, men jag ...vi och jag tycker inte att det var vår uppgift utan det här var något ...som...jag menar det kommer hon /.../ nånstans kommer hon att tillskaffa sig den erfarenheten och det kanske hon redan gjorde under arbetets gång vilket jag tror /.../ att man kan få möjlighet att testa sånt som ingen annan trodde som inte jag heller trodde... men att våga följa henne det tycker jag är att tro på att barn kan”(Britta)

Hela tiden är det barnen och deras intressen som står i fokus. Barnen ses som kompetenta individer, som kan lösa problem och komma fram till egna teorier. De tillåts att vara nyfikna och uppmuntras att upptäcka och utforska nya saker. Pedagogerna är medforskare som finns vid barnens sida för att hjälpa till och stötta upp om det behövs. De måste lära sig vara tyst och ta ett steg tillbaka. Det gäller både i vardagsrutinerna, i leken, i samspelet med andra osv.

”...jag försöker pusha barnen till att känna att Jag Kan själv...självklart hjälper vi...men vi försöker pusha för att stärka barnens egen känsla av att kunna”(Lotta)

”...plockade upp skuggan i handen och la den i brevet... och där kan väl jag känna att jag blev väldigt ställd /.../ där var jag tyst, jag sa inte så mycket /.../ utan den där skuggan tog vi tillbaka och det blev något som vi jobbade vidare med”(Britta)

Barnen uppmanas att tro på sig själva och inte bara lyssna till sanningar, utan att det finns olika sätt att komma fram till lösningar. Det är inte själva resultatet som är viktigast utan processen framåt.

”Det är liksom inte själva resultatet har vi sagt...som är det viktigaste utan det är vägen dit...att komma på lösningar...att våga”(Annika)

”...det är själva jobbet med det hur barnen tänker och gör som är intressant”(Maria)

2. Pedagogrollen

Här presenteras resultatet av hur pedagogerna beskriver pedagogrollen genom underrubrikerna, Rollen som pedagog, Pedagogernas egna reflektioner och Samverkan med föräldrarna. Denna del av resultatet är analyserat utifrån innehållsanalys.

Rollen som pedagog

Många av pedagogerna uttrycker att det är svårare att arbeta Reggio Emilia inspirerat än traditionellt. De är alla överens om att det är ett friare och roligare arbetssätt men att det ställer högre krav på dig som pedagog.

”...det är ett mycket svårare sätt att jobba på det är inget lätt sätt men roligt...men...utmanande”(Maria)

”Man får utmana sig själv hela tiden...aa...man får med sig mycket på vägen man blir aldrig fullärd”(Annika)

”Det är inte det enklaste sättet att jobba på vill jag säga, för det är mycket enklare att planera upp en vecka, exakt vad som ska hända, tidpunkter och allting och följa det än att jobba så här . För varje sekund, varje tillfälle där nånting händer...får...arbetar hjärnan och man reflekterar väldigt mycket/.../men det är otroligt stimulerande och det är häftigt”(Lotta)

Verksamheten utgår från barnen och som pedagog är du aktiv och låter barnen pröva sina egna teorier genom att styra dem så lite som möjligt. Pedagogerna beskriver att de finns med i bakgrunden som medforskare och medupptäckare och att det är deras uppgift att vara öppna och lyhörda för barnens intressen. De erbjuder och lockar barnen att upptäcka nya upplevelser och nya uttrycksätt.

”Ge mig tid, jag kan...ge mig möjligheterna och jag har dom. Om man har den tanken hela tiden så får man lära sig sitta på sina händer ibland.”(Lotta)

”När vi skulle gå hem så upptäckte en pojke en...ett brunnslock...ahh titta säger han/.../och då är ju jag med där och stod på alla fyra (skratt) det är ju det... det hade varit lätt att stå kvar där kanske vid vagnen...åå titta där...sen...nu får vi faktiskt gå hem,... bara det är ju en sån situation där man är en nyfiken och medforskande pedagog”(Kerstin)

De förklarar också att deras uppgift är att erbjuda och introducera nya material samt visa på olika tekniker som kan användas.

”jag tycker att vår vårt arbetssätt vår filosofi ska vara att erbjuda barnen att hitta det som de inte tänkt, visste...locka till nya upplevelser, nya uttrycksätt, nya material dom inte skulle ha tillgång till om vi inte...vi visade dom det eller om vi inte erbjöd de rättare sagt..”(Britta)

Pedagogerna är medvetna om att barnen behöver tid och de finns där för att vägleda och lyssna in dem. De är tillåtande så långt det är möjligt och undviker att stoppa barnen.

Pedagogerna menar att barnen inte tillåts att göra allt men att de försöker ha en förklaring och en motivering till varför de säger nej. Diskussionerna med barnen är alltid öppna och förhandlingsbara och grundar sig på vad som är det bästa för barnet och barngruppen.

”...svårt att tänka att man säger nej...det beror liksom på...vad har du tänkt...man kanske ställer en fråga liksom och barnen får berätta...liksom...”(Annika)

”litar på deras förmåga att lösa, tänka och att prova sina egna teorier...och att inte jag sitter med rätt svar, utan de får testa, prova och att man kan...mm...jaa...just det att erbjuda också.”(Lisa)

Pedagogernas egna reflektioner

De flesta pedagogerna nämner att reflektion är en stor del av arbetet och att de har reflektionsstund istället för planeringsstund. Det är i reflektionsstunderna, vilka återkommer varje vecka, som pedagogerna i arbetslaget sitter ner och diskuterar tillsammans. Diskussionerna utgår från en bild, bildserie eller någon händelse som pedagogerna fångat upp genom fotografering under veckan. T.ex. vad händer i projektet eller något annat som berört och fångat dem. Ofta blir det situationer kring lärande och samspel.

” någonting som jag vill höra mina kollegors tankar runt som jag känner mig oförd med eller som jag har massor av tankar runt och vill delge dem...som vi kan titta på tillsammans och titta på vad det är som händer ” (Kerstin)

Pedagogerna nämner också att de reflekterar tillsammans hela huset för att få ytterligare utmaningar i sina diskussioner. Några av pedagogerna lyfter att de kontinuerligt diskuterar i arbetslaget om olika ords innebörd och vad de olika begreppen står för hos den enskilde.

”när vi har APT:n och så, har vi alltid en timmes diskussioner då..pedagogiska” (Annika)

”...vi har en fråga och sitter i grupper och diskuterar vad menar vi med olika begrepp, vad menar vi med barn kan t.ex....eller vad menar vi man med ett kompetent barn, vad menar man..Alltså att man inte bara använder fina ord... utan att det är något man tänkt igenom eller så...”(Lisa)

I reflektionsstunden delger pedagogerna varandra sina tankar för att kunna gå vidare i sitt arbete med barnen. I diskussionerna upptäcks nya saker genom bilderna, saker de inte tänkt på tidigare. Hela tiden ställer de frågor till varandra: hur tänker du? vad ser du? hur går du vidare?

”... tolka de här bilderna tillsammans med kollegiala sammanhang, att det är ju inte bara jag, jag kan ju inte sitta och tolka de här bilderna själv, finns ingen chans i världen. Då blir det ju bara en tolkning, man måste ju ha... flera hjärnor tänker bättre än en...” (Kerstin)

”...och så tog vi bilder på det och så hade vi reflektion förra veckan ää...och så började vi fundera på om detta, har detta, kan det ha med ljus att göra” (Britta)

Samverkan med föräldrarna

Gemensamt för alla var att de skriver veckobrev eller månadsbrev till föräldrarna för att på så vis återge veckan eller månaden som varit. Breven sitter uppe att läsa i tamburen men skickas

också med hem. En av förskolorna använde sig av e-postutskick, och får ofta respons tillbaka från föräldrarna.

”en sak kan man känna att man faktiskt bjuder in... eller faktiskt visar vad vi gör... vi skriver veckobrev/.../vad har hänt, vad gjorde vi i veckan, vad hände... att det blir en... berättar om små och stora saker som händer och då eh... ger en känsla av de liksom... inte bara rada upp liksom... att det blir som... lite personligt” (Lisa)

På några av förskolorna får föräldrarna på föräldramöten diskutera i grupper om en bild, ofta som har med projektet att göra. De får ge sina funderingar och berätta vad de kan utläsa i bilden.

”vad tänker du på när du tänker ljus/.../sätt er i grupper och prata lite om det här sen så eller... ja just för att få med föräldrarna i våra projekt så har det varit väldigt bra”(Britta)

Att ha s.k. fixardagar eller arbetskvällar där föräldrarna hjälper till med något är populärt på alla förskolorna. Pedagogerna menar att det är ett bra och uppskattat sätt att göra föräldrarna delaktiga i verksamheterna. Att fira traditioner som midsommar, lucia osv. är andra sätt pedagogerna nämner som gör föräldrarna delaktiga. De ber även föräldrarna om hjälp för att samla in olika sorters material samt att komma med idéer.

”nu har vi fått sån här byggplast som vi ska måla på, då vädjar man om det är någon som har byggplast, så om nån har att skänka byggplast eller om nån har.../.../ tyger garn alltså sånt material som vi kan skapa med”(Maria)

3. Arbetssätt

Under arbetssätt presenterar vi utifrån innehållsanalys hur pedagogerna beskriver att de arbetar samt den miljö de arbetar i. Rubrikerna som används är, Den tredje pedagogen, Att fånga upp barns intresse, Att synliggöra barns arbete och Att komma vidare.

Den tredje pedagogen

Alla pedagogerna nämner att miljön är viktig och några benämner den som ”den tredje pedagogen”. De menar att miljöns uppbyggnad har en stor betydelse för hur verksamheten fungerar.

”Barnen är en pedagog; vi vuxna är en pedagog och miljön är en pedagog: För har man en bra stimulerande miljö och att alla barn kan hitta sina hörnor... så kan ju många barn vara aktiva... på olika ställen samtidigt... för då kan ju dom få utmaningar i miljön också och inte kanske alltid av en pedagog.” (Kerstin)

Pedagogerna förändrar och anpassar miljön efter barngruppen. Den ser därför inte likadan ut år efter år. Miljön är uppbyggd så att barnen kan leka, utforska och ta för sig av material utan att en vuxen måste vara där och hjälpa hela tiden. Vill de t.ex. måla, bygga, spela ett spel eller något annat plockar de själva fram det eller tar hjälp av en kamrat. Pedagogerna beskriver att detta är möjligt om material är tillgängligt och om miljön är tillrättalagd utifrån barnens förutsättningar och behov. De menar också att när materialet är synligt ges barnen impulser att utforska och upptäcka, att de blir nyfikna. Pedagogerna beskriver att miljön blir mer och mer utmanande ju äldre barnen blir. Det är därför de arbetar i åldersindelade grupper. De har

även medvetet valt att ha bord och stolar i barnens höjd för att underlätta för barnen att plocka fram saker själva.

”Vi har valt att ha låga bord och stolar...vi har låga möbler...och så kan även liksom en ettåring gå och hämta...ta en sked...man har förgjort möjligheter för att de ska kunna välja...mm...det är sånt som får barnen att växa.” (Lisa)

”...det ska vara synligt för ögat vad du kan arbeta med...” (Annika)

De flesta av pedagogerna erbjuder barnen ett rikt utbud av material och de är alla överens om att ska det fungera och inte bli kaos med en massa saker överallt måste alla veta var sakerna hör hemma. Det gäller både barn och pedagoger. Det finns därför tydliga ”hörnor” som någon beskrev det, någon annan kallar det ”rum i rummen” eller ”positioner” som någon uttryckte det. Gemensamt för alla är att material inte ska spridas runt på hela förskolan utan var sak stannar på sin plats eller i sin vrå.

”Det finns bilder på korgarna vad det är för material eller sak som ska ligga i just den korgen. Det finns också en bild på hyllan vad som...var korgen ska stå...likadant med pennor och lego jaa...med allt/.../om vi ska kunna erbjuda barnen mycket material så måste vi underlätta för barnen och göra det möjligt för att de ska kunna sortera...” (Maria)

”vi har jobbat jätte mycket med vilka signaler rummen ger/.../att det är lätt för barnen att sortera efteråt så att det inte är vi som ska gå och städa och plocka upp allting, man vill ha mycket material...så därför har vi satsat på att det ska vara välsorterat...att det är tydligt var det hör hemma, så man...för det är ju vår uppgift att se att det funkar med barnen.” (Lotta)

Några av förskolorna menar att allt material kanske inte är tillgängligt för barnen hela tiden. Det kan t.ex. i början av en termin vara så att materialet inte är introducerat för barnen än och då används det inte. Nya miljöer introduceras alltid av de vuxna först innan några barn får tillträde. Är det något som inte fungerar menar pedagogerna att de som pedagoger inte varit nog tydliga eller så är inte miljön tydlig eller tillräckligt utmanande för barnen och då krävs en förändring. En av pedagogerna beskrev hur muttrar från mattehörna ofta blev till hundmat.

”...då får ju vi fundera över...vi behöver erbjuda annat som kan vara hundmat...om vi nu inte tycker muttrarna får vara hundmat, så måste vi erbjuda ett annat material som kan va...för det är något som fattas då.” (Britta)

Att fånga upp barns intresse

På alla förskolorna arbetar de med projekt. De observerar, intervjuar och ”lyssnar in” vad barnen är intresserade av. Det är pedagogerna i samarbete med rektor som väljer huvudämnet för projektet.

”Rektorn bad oss tänka ut ett projekt...det började hon redan i då på våren att vi skulle tänka ut projekt till hösten då så det bestämde vi på ett ATP vad vi skulle ha” (Lotta)

Men det är sedan barnen på de olika avdelningarna som visar vägen hur projektet fortlöper. Ett projekts innehåll kan se väldigt olika ut. Några av pedagogerna anser att det inte måste sluta i huvudämnet utan kan sluta med vad som helst, medan några förklarar att de tillåter sidospår med småprojekt men att de styr in barnen mot huvudämnet igen om sidospåren blir för stora.

”Det ser ju väldigt olika ut i grupperna hur det blir eftersom det är barnen...vi hade ljud förra året som projekt. I våran grupp så hamnade vi med spöken och monster till slut. Barnen spelade in monsterljud och gjorde gestaltningar. En annan grupp jobbade med rim och ramsor och det blev ett troll som dom pratade om tillslut...så det är olika...barnens intressen styr.” (Lisa)

Pedagogerna menar att när de jobbar med projekt tillåts barnen fördjupa sig i det som de är intresserade av. Visar barnen stort intresse för något speciellt ämne kan mer tid ägnas åt det. Det är barnens intresse som styr innehållet och pedagogen fungerar som medforskare vid sidan om.

”..barnen lekte jätte mycket i sandlådan och gjorde cement vi hade lite stenmjöl vid gungorna ehh... ute på gården, och de lekte att det gjorde cement.... Och dom liksom verkligen hjälptes åt... Det var många barn som samlades och de kom på att de skulle göra tårta i cement.. /.../Det var jätte roligt ..och den leken fortsatte i flera dagar. Det regnade och de hade geggamoja och så...och vi,.. ska vi göra riktig cement och så.. ja, det gör vi och så tog vi med och så gjorde vi cement.. och gjorde en tårta i såna här spänner och ja,... /.../ så det blev ju något som man verkligen fångade upp..... det var ju inget som hade med ljud att göra men det blev ju ändå riklig upplevelse... sen var det väldigt roligt...”(Lisa)

Barnen lär också av varandra genom projekten och det läggs stor vikt vid samspelet, både mellan barn/barn och mellan barn/pedagoger. För att kunna utmana barnen att komma vidare under projektets gång, uttrycker några pedagoger att det är viktigt att de har kunskap om ämnet. Inte för att de ska komma med de rätta svaren utan snarare för att kunna ställa de rätta frågorna. Pedagogerna menar också att ett projekt ska genomsyra hela miljön på förskolan. Har de t.ex. projekt ljus ska det synas i alla miljöerna, projekt konstruktion ska synas osv. Det ska gå som en röd tråd genom alla rum och under hela dagen inte bara vid speciella stunder.

”Jag menar nu...har vi ett ljusprojekt ska det synas i vår miljö att vi har ett ljusprojekt att barnen ska få möjligheter att få upptäcka ljuset utifrån sina egna förutsättningar och när de själva vill och har lust. Det är inte sagt att nu mellan klockan tio och elva ska vi jobba med projekt...nä...” (Kerstin)

Att synliggöra barns arbete

För att synliggöra och visa barnens arbete berättar alla att de dokumenterar. På förskolorna har barngrupperna sitt eget ställe t.ex. en vägg där pedagogerna genom dokumentation synliggör vad barnen gjort. Några av pedagogerna berättar att de ofta har med kommentarer som barnen själva sagt. Kommentarer skrivs ner ordagrant för att ge en känsla av vad som händer.

”Ja...dels så har varje grupp...har sin bestämda...dokumentations ställe, vägg eller så...det är där...där har vi, våran grupp. Så det är lätt för barn och föräldrar att gå och titta. Att man inte behöver leta runt”(Lisa)

”...åå så det här att barnen berättar om sin bild...åå så kan jag skriva ner med deras ord. Det blir mer levande då...ja...”(Maria)

Flera av pedagogerna beskriver att denna typ av dokumentation även brukar presenteras som bildspel i datorn, dels för att barnen ska kunna återkoppla men även för att synliggöra arbetet för föräldrar då datorn är placerad centralt på avdelningen gärna i tamburen.

”...har vi...kör vi bildspel på datorn för föräldrarna...datorn står på och så så kan barnen också ta del...för det är ju väldigt viktigt och bra”(Britta)

Dokumentationsbilder sitter också uppsatta i de olika miljöerna t.ex i musikrummet kan det finnas dokumentation som visar barn som håller på med musik, i byggrummet kan olika byggkonstruktioner sparas på bild osv. Dit går barnen gärna och tittar och läser och på så sätt kommer de ihåg vad de gjort eller så får de syn på hur en kamrat har gjort och vill prova själv.

”så barnen ser t.ex. om de byggt med kaplastavarna så att andra barn inspireras av det.”(Maria)

”eller så byggrum...att det finns bilder där...det kan sparas på bild allt behöver inte sparas på riktigt, nää...det finns ingen möjlighet till det,...t.ex. alla legobyggen nää...då är kameran bra”(Lisa)

För att synliggöra hur arbetet med barnen återkopplas till läroplanen sätts citat från läroplanen upp tillsammans med dokumentationsbilderna på väggen. Pedagogerna anser då att läroplanen blir levande.

”en färdig dokumentation kopplar vi rätt ofta till läroplanen så att vi får med alla delar. /.../ Vi skriver Lpfö säger att och så ett citat som gör att jag sätter in ytterligare en dimension att så har vi sett det utifrån vårt uppdrag...så synliggörs läroplanen mm...ja”(Britta)

Att komma vidare

För att utveckla och arbeta vidare med dokumentationen reflekterar pedagogerna tillsammans med barnen. De flesta förskolor visar barnen bilderna på datorn. De samtalar och utmanar barnen om vad de ser på bilden och återkopplar till den aktuella situationen. Det framkommer ofta nya tankar när barnen ser sig själva som kan tillföra just den bilden/situationen något. Några pedagoger lyfter att de ibland skriver ut någon bild och projekterar upp den på väggen eller använder den i samlingen. Barnen kan då samtala tillsammans om det de ser, medan pedagoger lyssnar för att senare dokumentera barnens tankar och hitta nya vägar i arbetet.

” vi hade ju tagit jätte mycket bilder och då samlades vi runt datorn igen och tittade på de här bilderna för att jag ville höra lite vad som hade hänt och... ää...hur barnen såg på vad som hade hänt och få deras ord och för sånt som kanske jag inte hade förstått.” (Britta)

”...och i nästa steg ta ut de här bilderna och samtala kring det...med andra kompisar och att xxx kan...berätta...visa för kompisar som också kan hänga på” (Kerstin)

Diskussion

I detta avsnitt diskuteras resultatet som framkommit i studien, didaktiska konsekvenser samt hur metoden fungerade. Sist lyfts fortsatt forskning på området.

Resultat diskussion

I resultatdelen får vi ta del av hur pedagogerna uppfattar Reggio Emilias filosofi och hur de säger sig arbeta. Det framgår tydligt att deras uppfattningar handlar om ett förhållningssätt. Johansson (2003) förklarar att grunden av att förstå andra handlar om sig själv, om sitt eget

sätt att förhålla sig till människor. I likhet med Johansson anser vi att det är viktigt hur man ser på människan och sig själv, det påverkar sättet att vara och handla mot andra. Pedagogerna berättar om vikten av att utgå ifrån barnen, att tro på dem för den de är. Deras uppfattning är att alla har något gott i sig, att ingen med avsikt vill vara elak eller förstöra. Pedagogerna har ett förhållningssätt där de låter barnens intresse styra arbetet och där de uppmuntrar barnen att tro på sig själva. Vi vill påstå att pedagogerna vi intervjuade alla har ett förhållningssätt där de utgår från barnen, att de tror på barnen och lyssnar på deras tankar. Gedin (1995) menar att det grundläggande förhållningssättet bygger på att se varje barn som unikt, att de själva ska ha huvudrollen i sin egen utveckling och sitt eget växande. Enligt Lpfö 98 ska alla som arbetar i förskolan se barnets förmågor och inte fokusera på deras brister. Vi anser att om det finns en positiv syn på människan kan man bortse från det negativa tankesättet och titta bakom beteendet, vad beteendet beror på. Det är viktigt att inte döma andra efter vad de gör och inte gör utan utgå ifrån att alla gör sitt bästa, oavsett bakgrund. Vi anser att det förhållningssätt vi har mot barnen kommer att påverka deras liv, precis som Hallden (2003) menar så påverkas barnet av sin omgivning, att det styr vilka erfarenheter och vilken roll de får som människa ute i samhället. Det kan liknas vid Malaguzzis barnsyn där han enligt Dahlberg och Åsén (2005) hade en djup respekt för barnet och han ansåg att alla barn föds intelligenta med en stark drivkraft att utforska världen.

Flera pedagoger uttrycker att det behövs ständig reflektion där de både med sig själva och tillsammans med kollegor ges chans att diskutera och reflektera om olika ords innebörd och hur de ser på saker. För att på bästa sätt kunna arbeta med barnen anser vi att pedagogerna behöver ha en gemensam grundsyn som innehåller gemensamma normer och världen. Pedagogerna framhåller att de måste ta tillvara på barnens olika tankar och uppmuntra dem till att tänka olika. Vi anser att det är viktigt att lyssna på barnens teorier och följa deras initiativ. Sättet att se på barnet är inget pedagogerna anser har kommit nu, utan det är en människosyn som har funnits hos dem långt innan de började arbeta efter Reggio Emilias filosofi. Det är bara att de inte kunnat sätta ord på det förut. Vi upplever att det genom den litteratur vi läst och genom de intervjuer vi gjort tydligt framkommer att Reggio Emilias filosofi handlar om ett förhållningssätt och att det inte finns några färdiga mallar, utan alla hämtar sin inspiration i filosofin och utvecklar den på sitt eget vis precis så som Jonstoj och Tolgraven (2001) beskrev att Malaguzzi önskade.

Som det framkommer i resultatet upplever många av pedagogerna att det är svårare och ställer högre krav på dem som pedagog att arbeta Reggio Emilia inspirerat jämfört med när de arbetade i traditionell förskola. Men de är alla överens om att deras arbete blivit både roligare och mer intressant. De uttrycker att deras roll som pedagog handlar om att lyfta fram barnens kompetenser genom att ge dem olika verktyg och möjligheter på vägen. Det överensstämmer med Moss (2005) då han i sin forskning menar att vuxna ska ge barnen verktygen att gå på djupet med sina funderingar. Att de vuxna inte ska vara förmedlare utan istället finnas som medforskare vid sidan om. För att lyckas med detta anser vi att det krävs pedagoger som är medvetna om sin egen barnsyn och som hela tiden vågar ifrågasätta sin roll som pedagog. Vi håller med Kennedy (2000) när hon beskriver att pedagogerna måste ha en barnsyn där de ser barns kompetenser och inte deras brister och behov. Vi upplever att det finns en positivism hos alla pedagogerna. De ser inga hinder utan ser möjligheter i allt. Det är inte bara fina ord utan de tror på barnen. Det framgår att pedagogerna har en tro på barnen och att de litar på deras förmågor. Ges barnen bara tid och förutsättningar kan de klara av det mesta. Pedagogerna berättade också att barn vill lära sig och att de har en inneboende nyfikenhet och lust att lära. Jonstoj och Tolgraven (2001) anser att barn föds som rika och kompetenta och

att de har en vilja att utforska och lära sig. Även Vygotskij ansåg att det lilla barnet var kompetent och hade stor potential att lära.

Av pedagogernas svar kan vi utläsa att en uppfattning av filosofin är att de försöker styra barnen så lite som möjligt men att de finns med för att vägleda och lyssna. De lägger stor vikt vid samspelet och för hela tiden en dialog med barnen. I likhet med Vygotskij (1930/1995) anser Jonstoj och Tolgraven (2001) att pedagogerna inte ska ge barnen alla svar utan istället lyssna på deras frågor och teorier. För att sedan utmana och lotsa dem framåt.

Miljöns uppbyggnad är viktig för pedagogerna, någon benämner den som den tredje pedagogen. De menar att i en väl fungerande miljö kan de ägna tid till att upptäcka och utforska tillsammans med barnen och inte till att plocka fram material eller lösa konflikter. För att barnen ska kunna utveckla sina egna kunskaper behöver utforskandet ske tillsammans med andra menade Vygotskij (1930/1995). Enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005) bjuder miljön i Reggio Emilia in barnen och uppmuntrar dem att experimentera och tänka. Genom att skärma av rummen med möbler eller med vikkväggar skapar pedagogerna rum i rummen där varje barn kan leka och laborera efter sin förmåga, enskilt eller tillsammans med andra. Författarna menar att det är miljöns utformning som avgör vad de olika rummen kommer att användas till.

Pedagogerna anser i likhet med de Jong (2008) att om aktiviteten i ett rum inte fungerar måste det ske en förändring i miljön. Några menar att om rummen eller materialet inte används till det som är tänkt, är det pedagogernas uppgift att fundera ut varför det blir som det blir, är det något som saknas? Av erfarenhet vet vi att det är viktigt att se vilket budskap och vilka signaler miljön sänder ut, miljön måste förändras i takt med barngruppen. I Lpfö 98 står det att rätt utformning av miljö skapar fantasi, förmåga att samarbeta och kommunicera.

de Jong (2008) framhåller att miljön ska anpassas efter barngruppens behov vilket vi anser framgår av intervjuerna. Pedagogerna beskriver att de i likhet med Reggio Emilia har åldersindelade barngrupper, de kan då på ett lättare sätt anpassa verksamhetens miljö och dess material efter barnens behov. Precis som Dahlberg och Åsen (2005) anser de att det ska finnas tillgång till olika material lättillgängligt och i barnens synfält. Vi kan utläsa i resultatet att pedagogerna ser lite olika på vad de menar med att material ska vara tillgängligt. På en förskola har de vissa lådor med lekmaterial högt upp som barnen får be om, när de vill leka med det materialet, någon annan förskola förvarar material på högre hyllor. Vi upptäckte att gemensamt för förskolorna är att de på något sätt visar materialet som barnen inte når själva med bilder eller med öppna hyllplan, så det ändå går att se för barnen.

Kennedy (2000) lyfter att pedagogerna måste låta föräldrarna ta del av vad deras barn gör under sin vistelse på förskolan. I resultatet framgår att en av förskolorna skickar ut sina veckobrev via e-post. Pedagogerna menar att föräldrarna kan ta del av informationen om barnens vardag när det passar dem bäst. Vi vill framhålla att det är ett sätt för föräldrarna att på ett enkelt sätt kunna ge respons tillbaka, vilket även pedagogerna menar.

Pedagogerna poängterar vikten av att vara en lyhörd pedagog som kan uppmärksamma det som barn säger och gör, samt ta tillvara på barnens tankar och idéer. Detta görs genom att arbeta i projekt vilket även Lpfö 98 förespråkar. Dahlberg och Åsen (2005) framhåller att projektarbete är ett sätt att bilda sig en helhetssyn på barnets kunnande. Vi håller med och anser att ett projektarbete utvidgar barnens erfarenheter och kunskaper kring ett område på ett medvetet sätt. Alla pedagoger menar att det var de som valde själva huvudprojektet, men att

det sedan var barnens intressen som utformar innehållet. Många av de intervjuade var överens om att det handlar om att fånga barnens tankar och låta dem göra det de tycker är roligt, att tid ska ägnas åt det barnen visar intresse för. Jonstoj och Tolgraven (2001) framhåller att den vuxnes uppgift inte är att ge barnen rätta svar utan uppmuntra dem till att komma på olika sätt att tänka och på så vis föra projektet framåt. Det blir som Gedin (1995) menar att barnen får huvudrollen i sitt eget växande. Vi anser att det är ett bra förhållningssätt att utgå från barnens intresse, att det är viktigt att lyssna till barnens önskemål och följa deras initiativ.

Pedagogerna förklarar att det händer att de tar s.k. sidospår i projektet vilket innebär att barnen fastnat för något speciellt i omgivningen som pedagogerna uppmärksammat. Detta är ett sätt som vi upplever att pedagogerna visar på att de utgår från barnens värld och intressen. Doverborg och Pramling (1993) menar att om barnen blir engagerade och känner sig delaktiga, blir lärandet lustfyllt och allsidigt. Att arbeta med projekt som en rödtråd under dagen blir ett sätt att väcka barnens intresse när de själva vill. Barnen kan då utforska när de känner sig beredda och inte vid en viss tidpunkt på dagen. Vi kan utläsa i resultatet att pedagogerna anser att barnen ges möjlighet att tillsammans med andra utforska och diskutera tankar och funderingar när projektet syns i miljön. Barnen skapar en samhörighet och det blir ett kollektivt lärande. Vygotskij (1930/1995) ansåg att barn lär sig tillsammans med andra, att de har ett behov av att utbyta erfarenheter med varandra. Han ansåg också att det är den vuxnes uppgift att se till att det sker ett samarbete med andra, barnen utvecklar då ny kunskap. Vi anser att det är en viktig del av det pedagogiska arbetet i förskolan att ta tillvara på barnens lust att lära av och med varandra. Även Doverborg och Pramling (1993) framhåller att lyhörda pedagoger har möjlighet att fånga upp vad barnen visar intresse för.

Jonstoj och Tolgraven (2001) lyfter att med dokumentation som redskap synliggörs lärprocessen hos både barn och pedagoger. Wallin (2003) skriver att Malaguzzi ofta använde uttrycket ”väggarna skall tala” (s.63). Han menade att när barnen i bild och text kan följa ett projekts gång får de känna sig betydelsefulla. När barn och pedagoger får möjlighet att reflektera över vad som skett lär de sig tänka framåt och gå vidare. I intervjusvaren kan vi utläsa att alla pedagogerna dokumenterar barnens arbete genom bilder, både utskrivna eller direkt via bildspel i datorn. De menar att det är ett sätt för dem att synliggöra verksamheten med barnen. Det finns ofta med kommentarer som skrivits ned ordagrant utifrån vad barnen säger. Vi anser att när pedagogerna låter barnen uttala sig och får kommentera bilderna framgår det att det finns en tanke bakom varje bild. Det är precis så Lenz Taguchi (1997) uttrycker det när hon menar att en dokumentation inte bara innebär att synliggöra vad barnen säger och gör. Pedagogerna får också möjlighet att lära sig förstå barnens tankar och hur de ser på sin omvärld. I dokumentationen sammanbinds barnens och pedagogernas tankar och teorier.

Lenz Taguchi (1997) framhåller att arbetet med barnen går att förändra genom att pedagogerna ser sitt eget sätt att vara. Genom resultatet går det att utläsa att pedagogerna menar att det inte bara är för barnen som dokumentationen är viktig utan även för dem själva. De reflekterar mycket kring dokumentationen för att kunna gå vidare i arbetet och utmana barnen till nya upplevelser. I likhet med Scott (2005) anser de att det är viktigt att kunna lyssna in barnen och samtidigt förstå vad de menar. Vi håller med henne att detta är en utmaning för pedagogerna och att det är i de återkommande reflektionsstunderna med arbetslaget som de ges chans att utvecklas. Pedagogerna menar att de i reflektionsstunden delger varandra sina tankar och på så vis kan gå vidare i sitt arbete. Av erfarenhet vet vi att nya saker upptäcks genom diskussioner med varandra i arbetslaget. Pedagogerna menar att de

upptäcker nya saker som de inte tänkt på tidigare genom att hela tiden ställa frågor till varandra om hur tänker du? vad ser du? hur går du vidare?

Utifrån Bråten och Thurmann-Moe (1998) lyfter Vygotskij hur viktigt det är att de vuxna engagerar sig för att hjälpa barnen att på egen hand erövra kunskap. Enligt honom är det de vuxnas uppgift att se vart barnen är på väg och vad de är intresserade av. Det anser vi att pedagogerna gör genom att dokumentera och reflektera. De lyssnar in barnen, dokumenterar deras arbete och deras tankar, diskuterar och tänker tillbaka både tillsammans med barnen och med kollegorna för att sedan kunna utveckla arbetet och föra tankarna framåt.

I resultatet framgår även att föräldrarna genom dokumentationen får en inblick i verksamheten. När de ser bilder på barnens arbete kan de samtala med sitt barn och får då samhörighet och förståelse för hur det tänker. Enligt Vygotskij har människan av naturen ett behov att stå i förbindelse med andra och kunna utbyta erfarenheter och kunskap. Enligt honom är språket en kulturell produkt som sammanbinder varje individ med miljön runt dem. Thurmann-Moe, (1998) menar att Vygotskij ansåg att ingen utveckling sker utan social kommunikation, vare sig av tänkandet eller av språket. Av erfarenhet vet vi att dessa diskussioner som barn och föräldrar ofta får genom dokumentation vid lämning eller hämtning är mycket uppskattade och ofta leder till vidare diskussioner med barnet. Genom att avsätta en stund på föräldramöten till diskussion i små grupper får föräldrarna lära känna varandra bättre samt känna sig delaktiga. Enligt Vygotskij har människan ett behov att ta kontakt med andra och utbyta erfarenheter och kunskaper. Diskussionerna kan t.ex. utgå från projektet, föräldrarna får komma med egna synpunkter som kan ge pedagogerna nya infallsvinklar som kan leda arbetet framåt med barnen.

Didaktiska konsekvenser

Om barnen ska få vara med och kunna påverka sin situation måste pedagogerna inta ett barnperspektiv, de måste se barnen och deras värld. Doverborg och Pramling (1993) menar att pedagogerna behöver ha kunskap, tilltro till barnen och de måste försöka förstå barnens sätt att tänka. Genom fortbildning kan de utveckla sina kunskaper. De måste även diskutera och reflektera mycket om sitt förhållningssätt, arbetssätt etc. med arbetslaget. Lenz Taguchi (1997) framhåller att pedagogerna måste titta på sitt eget sätt att vara. Pedagogerna är barnens förebilder och därför måste de genom sitt sätt att vara, förmedla att alla människor är lika mycket värda oavsett kön, social- eller etniskbakgrund.

För att hinna med och lyssna på varje individ anser vi att pedagogerna måste se de möjligheter som finns. Genom att dela in barnen i mindre grupper kan de lättare tillmötesgå barnens olika förutsättningar. Varje barn kan då komma till tals och berätta om sina erfarenheter och önskningsar. Barnen behöver inte vänta så länge på sin tur. Deras tankar, idéer och intressen kan tas tillvara och de ges bättre förutsättningar till att bli lyssnade på. Genom att vara fysiskt nära barnen och gå in i leken kan pedagogerna inta ett förhållningssätt där barnen sätts i centrum (Brodin & Hylander, 1997). Genom leken stärks barnens självkänsla, de får en trygg identitet och vågar vara sig själva. Att låta barnen leka olika rollspel där de själva får agera eller att använda olika dockor m.m. gör att de kan öva sig att gå i och ur olika roller. De får en känsla för hur någon annan känner och på så vis en förståelse för olikheter.

Ett annat sätt att ta tillvara på barnens intressen och erfarenheter, samt få reda på hur de tänker är att intervjua och observera barnen. Pedagogerna får då en förståelse av barnens tankevärld och kan skapa en bättre miljö. De kan utifrån barnens tankar och genom att se vad barnen leker fånga deras intressen och sedan låta barnen vara med och utforma innehållet i projektet.

Under projektets/temats gång är det viktigt att föra kontinuerliga samtal med barnen för att se om det sker en förändring i barnens sätt att tänka (Sheridan & Pramling Samuelsson, 2001). Genom att dokumentera barnens alster och ta många foton under projektets gång gör att barnen genom dokumentationen ges möjlighet att berätta vad de tänker.

Metod diskussion

Vi valde att använda oss av kvalitativ metod och har inspirerats av fenomenografisk ansats eftersom vårt syfte med studien var att undersöka hur pedagoger i förskolan uppfattar Reggio Emilias filosofi samt hur de beskriver att de arbetar. Redskapet vi använde var öppen intervju där vi utgick från en huvudfråga vilket är en vanlig metod inom fenomenografi menar Alexandersson (1994). Marton (1981) menade att inom fenomenografi bör intervjun ha formen av en dialog. I vår huvudfråga bad vi personerna berätta om en situation utifrån sin egen erfarenhet. Vi upplevde att det var en bra metod och pedagogerna gav oss ett rikt underlag och svar på syftet.

De förskolor vi kontaktade för vår studie var positiva till att medverka. De visade ett engagemang genom att låta oss intervjua pedagoger under dagtid samt att det var de som ordnade en lämplig intervjuplats. Intervjuerna genomfördes som planerat och ingen av de intervjuade valde att avbryta sin medverkan. Vi kände oss välkomna till samtliga förskolor.

Bandspelare användes vid alla intervjuer vilket är en fördel enligt Kihlström (2007), vi kunde då få en möjlighet att enbart fokusera på det intervjuaren berättade. Enligt Patel och Davidson (2003) kan det vara en nackdel att använda bandspelare, de intervjuade kan känna sig hämmade. Vi upplevde att de intervjuade vid första intrycket såg negativt på bandspelaren men alla sa att vi fick lov att använda den och vi upplevde inte att de blev hämmade. Vi anser att det beror på att intervjun upplevdes som ett samtal vilket Marton (1981) menar att intervjun inom fenomenografi bör göra. En nackdel med bandspelare anser vi är att bearbetningen tog lång tid eftersom intervjuerna skulle skrivas ut ordagrant.

Förslag till fortsatt forskning

I den här studien har vi undersökt hur några pedagoger inom Reggio Emilia inspirerade förskolor uppfattar Reggio Emilias filosofi samt hur pedagogerna beskriver att de arbetar utifrån filosofin. För vidare forskning skulle det vara intressant att göra en jämförande studie mellan Reggio Emilia inspirerade förskolor och traditionella. Jämförelsen skulle visa på om pedagogernas förhållningssätt skiljer sig åt. Ett annat intressant område skulle vara att observera Reggio Emilia inspirerade pedagogers arbetssätt, för att se arbetet i praktiken.

Referenslista

- Alexandersson, M.(1994). Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus. B. Starrin, P-G. Svensson (red.). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. (s.111-136). Lund: Studentlitteratur.
- Björklid, P. (2005). Lärande och fysisk miljö. *Forskning i fokus nr.25*.
[URL:http://www.skolutveckling.se/innehall/forskning/forskningifokus/](http://www.skolutveckling.se/innehall/forskning/forskningifokus/) [dokumentet laddades ner 08-09-15 10.18]
- Brodin, M., & Hylander, I. (1997). *Att bli sig själv*. Stockholm; Liber AB.
- Brunlin, G., & Emriksson, B. (2005). En pedagogik för regional utveckling. K. Grut (red.). *Exemplet Reggio Emilia*. (s.11-34). Stockholm: Premiss förlag.
- Bråten, I. (1998). Om Vygotskijs liv och lära. I. Bråten (red.). *Vygotskij och pedagogiken*.(s.7-31). Lund: Studentlitteratur.
- Bråten, I., & Thurmann-Moe, A. (1998). Den närmaste utvecklingszonen som utgångspunkt för pedagogisk praxis. I. Bråten (red.). *Vygotskij och pedagogiken*.(s.103-121). Lund: Studentlitteratur.
- Dalberg, G., & Göthson, H. (2005). Barns lärande—en ny social rörelse? K. Grut (red.). *Exemplet Reggio Emilia*. (s.69-106). Stockholm: Premiss förlag.
- Dahlberg, G., & Åsen, G. (2005). Loris Malaguzzi och den pedagogiska filosofin i Reggio Emilia. A. Forsell (red.). *Boken om pedagogerna*. (s.188-211). Stockholm: Liber AB.
- de Jong, M. (2008). Rummets grammatik. *Pm, pedagogiska magasinet*, (1), 28-31
- Doverborg, E., & Pramling, I. (1993). *Temaarbete, lärarens metodik och barnens förståelse*. Borås: Liber.
- Ekman, S., & Sundell, K. (1992). *Mamma, pappa, dagis*. Lund: Studentlitteratur.
- Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002). Utgiven av vetenskapsrådet: URL: <http://www.vr.se>
- Gedin, M. (1995). Det forskande barnet i Reggio Emilia. A. Durnhofer (red). *Från Frøbels gåvor till Reggios regnbåge*. (s.98-126). Stockholm: Bonnier Utbildning AB.
- Halldén, G. (2003). Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. I *Pedagogisk forskning i Sverige 2003. Barns perspektiv och barn perspektiv* . Årg. 8 Nr 1-2, s 12 -23. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.
- Häikiö, T. (2007). Barns estetiska läroprocesser. Göteborgs Universitet. URL: <http://www.gu.se/dupea/ub.gu.se/dspace/handle/2077/17116> [dokumentet laddades ned 2008-09-19 16.25]

Johansson, E. (2003). Att närma sig barns perspektiv. Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv. I *pedagogisk forskning i Sverige 2003. Barns perspektiv och barnperspektiv. Årg. 8. Nr 1-2, s 42-57*. Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

Jonstoj, T., & Tolgraven, Å. (2001). *Hundra sätt att tänka – Om Reggio Emilias pedagogiska filosofi*. Stockholm: UR.

Kennedy, B. (2000). *Glasfåglar i molnen*. Stockholm: HLS

Kihlström, S. (2007). Fenomenografi som forskningsansats. J. Dimenäs(red.) *Lära till lärare*. (s.157-171). Stockholm: Liber.

Kullberg, B. (2004). *Etnografi i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Lantz, A. (2007). *Intervjumethodik*. Lund: Studentlitteratur.

Lenz Taguchi, H. (1997). *Varför pedagogisk dokumentation*. Stockholm: HLS.

Lpfö 98, Läroplan för förskolan. (1998). Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Malmqvist, J. (2007). Analys utifrån redskapen. J. Dimenäs(red.). *Lära till lärare*. (s.97-105). Stockholm: Liber.

Marton, F. (1981). Phenomenography – describing conceptions of the world around us. *Instructional Science*, 10, 177-200.

Moss, P. (2005). Det annorlunda hos Reggio. L. Abbott & C. Nutbrown (red.). *Erfarenheter från förskolan i Reggio Emilia*. (s.157-171). Lund: Studentlitteratur.

Nutbrown, C. (2005). Möjligheternas palett: barns lärande. L. Abbott & C. Nutbrown (red.). *Erfarenheter från förskolan i Reggio Emilia*. (s.143-156). Lund: Studentlitteratur.

Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmethodikens grunder, Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund; Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, I., & Sheridan, S. (2006). *Lärandets grogrund*. Danmark; Studentlitteratur.

Scott, W. (2005). Lyssna och Lära. L. Abbott & C. Nutbrown (red.). *Erfarenheter från förskolan i Reggio Emilia*. (s.35-44). Lund: Studentlitteratur.

Sheridan, S., & Pramling Samuelsson, I. (2001). Children's Conceptions of Participation and Influence in Pre- School: a perspective on pedagogical quality. *Contemporary Issues in Early Childhood* 2(2), 169-194. URL: <http://www.triangle.co.uk/ciec/> [dokumentet laddades ned 2007-10-06 18.48]

Strandberg, L. (2006). *Vygotskij i praktiken. Bland plugghästar och fuskklappar*. Nordstedts Akademiska förlag.

Thurmann-Moe, A. (1998). Den historiska dimensionen i Vygotskijs teori. I. Bråten (red). *Vygotskij och pedagogiken*.(122-135). Lund: Studentlitteratur.

Vygotskij, L. (1930/1995). *Fantasi och kreativitet*. Göteborg: Daidalos AB.

Wallin, K. (1996). *Reggio Emilia och de hundra språken*. Stockholm: Liber utbildning AB

Wallin, K. (2003). *Pedagogiska kullerbyttor*. Stockholm: HLS.

Åberg, A., & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik- etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber AB.

Öhrn, E. (2005). *Att göra skillnad. En studie av ungdomar som politiska aktörer i skolans vardag*. IPD-rapporter nr 2005:07. Göteborg; Göteborgs universitet.

Missiv / Informationsbrev till pedagoger i förskolan

Vi är två studenter Anna och Carina som läser lärarprogrammet på Högskolan i Borås, med inriktning mot lärare för de yngre åldrarna. Under höstterminen – 08 ska vi tillsammans skriva ett examensarbete om Reggio Emilia, vi ber därför att få intervjua dig för att kunna belysa ditt pedagogiska arbete inom Reggio Emilia. Vår förhoppning är att du vill medverka i vår studie, då din medverkan är viktig för undersökningen.

Syftet med undersökningen är att ta reda på hur pedagoger inom Reggio Emilia inspirerade förskolor ser på Reggio Emilia, samt hur de beskriver att de arbetar utifrån filosofin.

De regler som gäller sekretess i forsknings-sammanhang kommer att behandlas konfidentiellt. Det innebär att du som deltar i undersökningen inte kommer att kunna identifieras, varken ditt eller förskolans namn kommer att nämnas i rapporten.

Under själva intervjun kommer vi att vara båda två, samt använda oss av diktafon. Har du frågor angående intervjun hör av dig till:

Anna Hellgren
xxx@xxx
tel:xxxx

Carina Ljunggren
xxx@xxx
tel:xxxx

På förhand, tack för din medverkan.

Vänliga hälsningar

Anna och Carina

Intervjufrågor

Hur länge har du varit verksam i yrket?

Hur länge har du arbetat utefter Reggio Emilias filosofi?

Vad har du för utbildning?

- Har du utbildning inom Reggio Emilia, vilken?

Kan du berätta om en situation som är typisk för arbetet på en Reggio Emilia förskola.

Följdfrågor:

Hur ser du på:

- förskolans miljö?
- barnet?
- pedagogrollen?

Finns det relevans mellan ditt arbete och läroplanen?

Är det något övrigt du vill tillägga när det gäller ämnet?